

vyhodnocení stavebního vývoje baziliky. Vedle geomorfologie původně holého svahu hrála roli i hydrogeologie podloží, která častým prosakováním podzemní vody ovlivňovala zejména nosnost svahového povrchu. Všechny tyto faktory usměrňují možnosti interpretace historického vývoje této exponované lokality, který publikace v mnohém osvětluje.

Shromáždění primárních dat umožnilo také novou interpretaci vývoje řady samostatných stavebních konstrukcí, jejich stručné nastínění publikací uzavírá. Tento přehled zůstane u některých objektů, kde se zatím nepodařilo nashromáždit dostatek dat potřebných k vytvoření celistvé interpretace, alespoň východiskem pro další bádání. V jiných případech, například u baziliky předcházející stavbě katedrály, najdeme v atlase podrobného vizuálního průvodce po její stavebněhistorické minulosti (por. mapy 4, 5 a 5A-B v příloze, které obsahují interpretaci vývoje stavby rotundy a po ní baziliky s přilehlým kapitulním klášterem, a také biskupského sídla s kaplí v době předrománské a románské). Jedna z příložených map dokumentuje nové zaměření katedrály sv. Víta, které se jistě stane důležitou pomůckou všech badatelů pracujících s půdorysem stavby. Demonstruje však také praktické využití atlasu. Zveřejnění archeologických a stavebních památek, ať konzervovaných pod zemí, nebo již exploatovaných, poslouží jako nezbytná pomůcka při výkonu památkové péče na Pražském hradě. To je jeden z mnoha kladů publikace, jež systematizací a zveřejněním pramenné základny ukazuje možné východisko, kudy se má archeologie zejména v mohutně přestavovaných urbánních oblastech ubírat.

KATARÍNA CHLUSTIKOVÁ

Michal LUTOVSKÝ, *Raně středověká archeologie v Čechách. Úvod do studia*, Univerzita Hradec Králové, Gaudeamus, Hradec Králové 2009
79 s., ISBN 978-80-7041-899-4

Při objektivním posouzení učebních skript je třeba hodnotit nejen stránku obsahovou, ale i možnosti jejich didaktického využití. Příprava studijních materiálů je totiž v řadě ohledů specifickou činností, která by neměla sledovat pouze primární cíle, tj. osvojit si pro obor nezbytný faktografický základ a získat přehled dosavadních

výsledků, ale měla by věnovat prostor i pro samostatnou práci studentů, při které by si mohli dále prohloubit získané znalosti nebo by rozvinuli schopnost zasazovat dílčí informace do širšího kontextu. Tento záměr bohužel naráží na omezení v podobě celkového rozsahu publikace, který odpovídá obvykle poskytované časové dotaci na výuku předmětu a také publikačním možnostem vydavatele. Autor si je řady těchto omezení předem vědom, jak o tom konec konců svědčí hned jeho první připojená poznámka.

Struktura práce je logická, začíná obligátním vymezením předmětu studia a historickým exkurzem po dějinách oboru, který doplňuje seznam základní literatury. Výběr badatelů v historickém přehledu a literatuře je vzhledem k poskytnutému prostoru selektivní, takže se samozřejmě nelze ubránit dojmu, že zde někdo či něco chybí. V uvedeném výčtu mi v předválečné dekádě osobně schází jméno kolínského archeologa Františka Dvořáka, jehož četné terénní výzkumy posloužily Janu Filipovi jako základ pro první větší poválečnou studii na téma slovanského osídlení Čech. Stejně tak v poválečné generaci bych si neodpustil vedle Rudolfa Turka, Miloše Šolého a Jiřího Slámy zdůraznit mimořádný přínos syntéz Ivana Borkovského, Jiřího Bubeníka a Milana Zápotockého, zejména kvůli zpracované materiálové základně a od ní se odvíjející typologii a chronologii jednotlivých druhů raně středověkých artefaktů. Na obhajobu autora je ale třeba uvést, že s výjimkou F. Dvořáka a I. Borkovského ostatní zmiňované badatele cituje na jiných místech práce a uvádí i přehled jejich hlavních prací v závěrečném seznamu literatury.

U druhé kapitoly, která se věnuje základní archeologické periodizaci raného středověku, se autor přidržuje aktualizovaného schématu Jana Eisnera, k čemuž nelze mít výhrad. Při popisu první etapy časné slovanského osídlení by možná neškodilo zmínit diskusi k tomuto tématu, kterou vyvolala v roce 2008 zveřejněná polemická studie Florina Curty. Asi nejvíce trpí na nedostatek prostoru historický exkurz třetí kapitoly, který se snaží v rozsahu dvou a půl strany poskytnout studentům archeologie nezbytný historický kontext od 6. až do 12. století. Tuto stručnost ospravedlňuje fakt, že české dějiny tvoří v rámci studijního programu samostatný předmět, a s jejich základní znalostí se tak u studentů oboru archeologie počítá. Autorovi pak nelze upřít, že i přes uvedené omezení vytvořil

srozumitelný historický substrát, který neopomíjí žádnou ze stěžejních historických událostí tohoto období.

Od čtvrté kapitoly, která se věnuje dějinám osídlení a posléze jednotlivým příkladům sídelních struktur, je práce strukturována na způsob kategorií a podkategorií hesel. Autor vždy nastiňuje základní archeologicky či historicky dokumentované vývojové fáze jednotlivých sfér lidské činnosti (např. osídlení, pohřbívání, náboženství, zemědělství, výroba, obchod), aby následně přešel k jejich konkretizaci (např. osídlení → venkovská sídliště / hradiště; pohřbívání → žárové hroby / mohyly / kostrové hroby / knížecí hroby atd.) formou uvedení adekvátních příkladů a ukázek z archeologicky nejlépe prozkoumaných lokalit (např. pohřbívání → knížecí hroby → Kolín/Želénky atd.). Uvedený způsob nejvíce připomíná metodu, kterou autor použil v publikaci *Encyklopedie slovanské archeologie* (2001), ze které je také z valné většiny přejata obrazová příloha. Uvedený způsob prezentace má své výhody i nevýhody. Učební text poměrně dobře strukturuje, na druhou stranu komplikuje provázanost mezi jednotlivými kapitolami.

Již zmíněná přejatá obrazová příloha v podobě černobílých pérovek je použita v hojně míře, místy dokonce převažuje nad textem. Příklady, které mají nejčastěji podobu mapek, výřezů plánů, kresebné dokumentace objektů nebo překresb nálezových celků, materiálových či typologických tabel jsou názorné, pouze občas je bohužel znát stáří, respektive zastaralost některých obrazových rekonstrukcí. Výpovědní hodnotu některých příloh pak sráží použité miniaturní měřítko. I v tomto případě je ale třeba říci, že nikoliv vinou autora, ale tiskovými omezeními publikace. Většina reprodukcí je navíc v oboru pohyblivému se jedinci dobře známá, zvědavější student si pak může předlohu v lepší kvalitě dohledat podle autorem uvedené citace.

Po faktografické stránce nelze mít k práci větších výhrad. Je znát, že text jednotlivých kapitol z velké části vychází ze starších autorových textů, které byly při své přípravě opakovaně recenzovány. Co je podstatné, přestože práce vychází ze starších statí, nepůsobí čistě jako jejich duplikát ani jako „historická konzerva“, která ukrývá několik desetiletí staré informace. Právě naopak se ukazuje, že autor pozorně sledoval nové výzkumy i oborové diskuse posledních

let a na jejich základě pak na řadě míst své předchozí závěry upravil a aktualizoval.

Co se týče didaktické stránky, publikace potvrzuje Lutovského bohatou zkušenost s přípravou sumarizujících a popularizačních textů. Informace se opírají o hodnověrné výzkumy a závěry, které jsou příslušným oborem v současnosti plně akceptovány. Autor se snaží nezkruslovat historická fakta a striktně se drží v hranicích omezených možností archeologické interpretace. Stručnost slova dovedně vyvažuje obrazovou složkou a nabídkami k dalšímu samostudiu, nezbyvá tedy než doufat, že tuto možnost aspoň někteří ze studentů využijí.

FILIP VELÍMSKÝ

Rudolf KRAJÍC, *Středověké cihlářství. Sezimovo Ústí – archeologie středověkého poddanského města 4*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Husitské muzeum v Táboře, České Budějovice – Tábor 2008

279 s., ISBN 978-80-86971-93-3

Již třetím svazkem (byť označeným číslem 4, neboť na úvodní díl stále marně čekáme) pokračuje edice zaměřená na zpřístupnění výsledků systematického archeologického výzkumu zaniklého předměstí v Sezimově Ústí (okres Tábor). Po dílech věnovaných vývoji domů a výzkumu kovárny došla nyní řada na prezentaci dvou cihlářských usedlostí a jejich výrobků.

Kniha je rozdělena do dvou samostatných tematických bloků. V široce pojatém úvodu seznamuje Rudolf Krajíc čtenáře postupně s dějinami cihlářské výroby, podobou a provozem středověkých a novověkých cihelen včetně rozboru vybraných ikonografických pramenů. V další obsáhlé kapitole se zabývá podrobným rozбором jednotlivých typů vypalovacích pecí na základě velkého množství archeologických výzkumů z oblasti celé Evropy. Česká republika je v seznamu zastoupena pouhými třemi výzkumy – kromě staršího nálezů v Milevsku to jsou nové objevy v Brně. První pec je z Božetěchovy ulice a pravděpodobně souvisí s počátkem stavby kartuziánského konventu, druhá, datovaná do druhé poloviny 14.–15. století, byla zachycena pouze zčásti na nároží Žerotínova náměstí a ulice Veverí. Bez bližších podrobností